

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ &
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ**

**ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ»

Υποψήφια: Ειρήνη Βήτα

Επιβλέπων καθηγητής: Σταύρος Βλίζος

Κέρκυρα, 2023

Ευχαριστίες

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου Σταύρο Βλίζο όχι μόνο για την καθοδήγηση που μου πρόσφερε και το χρόνο που διέθεσε για την ορθή εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας αλλά και για όσα μου πρόσφερε με τις γνώσεις του κατά τη διάρκεια των σπουδών μου καθώς και για την ευκαιρία που μου έδωσε να γνωρίσω και να ασχοληθώ στην πράξη με την επιστήμη της Μουσειολογίας μέσω των Μουσειακών Συλλογών του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Το μεγαλύτερο όμως ευχαριστώ το οφείλω κυρίως στην οικογένεια μου, τόσο για την οικονομική βοήθεια αλλά κυρίως για την ψυχολογική και ηθική υποστήριξη που μου πρόσφεραν από την αρχή μέχρι και τέλος των σπουδών μου, πιστεύοντας σε εμένα και δίνοντας μου κουράγιο καθημερινά προκειμένου να συνεχίσω και να ολοκληρώσω αυτή τη διαδρομή.

Υπεύθυνη Δήλωση

Με το παρόν κείμενο βεβαιώνω ότι ο κάτωθι υπογράφων είμαι συγγραφέας της παρούσης πτυχιακής εργασίας, η οποία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των απαιτήσεων του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Αρχαιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας του Ιόνιου Πανεπιστήμιου και η οποία παραδόθηκε, μετά από έγκριση του επιβλέποντας καθηγητή μου, σε έντυπη και ψηφιακή μορφή στη Γραμματεία του Τμήματος. Επίσης δηλώνω πως κάθε πηγή που χρησιμοποίησα για την υποστήριξη των υποθέσεων της μελέτης και της ερευνάς μου, είναι πλήρως συμβατή με τα ακολουθούμενα επιστημονικά πρότυπα. Το αυτό ισχύει για τη χρήση δευτερογενών δεδομένων, ιδεών και λέξεων, τα οποία και αναφέρονται είτε ακριβώς όπως υπάρχουν στις πηγές είτε μεθερμηνεύονται από εμένα.

Επώνυμο	Βήτα
Όνομα	Ειρήνη
Αριθμός Μητρώου	B2018059
Ημερομηνία	25/03/2023
Υπογραφή	Βήτα Ειρήνη

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία σε γενικό πλαίσιο πραγματεύεται το ρόλο του μουσείου σε κοινωνικό επίπεδο, πως ως φορέας έχει την υποχρέωση να αντιμετωπίζει και να φέρεται στη κοινωνία, ενώ παράλληλα αναλύεται ο ακτιβιστικός χαρακτήρας που διατηρεί και πως αυτό μπορεί να συμβάλει στην υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μέσα από τις δυο πρώτες αναφορές, η εργασία καταλήγει σε ένα πιο ειδικό και στοχευμένο θέμα, τη σεξουαλικότητα. Αφού γίνει αναφορά στο τι σημαίνει στις μέρες μας ο όρος αυτός, αναλύεται το πως το μουσείο οφείλει αλλά και πως στη πράξη δρα σχετικά με αυτό. Σκοπός της εργασίας είναι η ανάλυση της κοινωνικής εισφοράς του μουσείου όσον αφορά αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες, όπως είναι οι queer και η LGBTQ+ κοινότητες. Η μεθοδολογία η οποία ακολουθείται είναι σε πρώτο στάδιο βιβλιογραφική έρευνα εννοιών, ενώ στο τέλος παρατίθενται μια σειρά παραδειγμάτων. Τα παραδείγματα αφορούν μουσεία της Ελλάδος και του εξωτερικού, μέσα από τα οποία δίνεται μια ιδέα σχετικά με τις μεθόδους που μπορούν να ακολουθηθούν προκειμένου να επιτευχθεί η ένταξη των παραπάνω ομάδων. Τέλος, τα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν είναι η επιτακτική ανάγκη για άμεση επέμβαση των μουσείων στα κοινωνικά ζητήματα και η ανοιχτή πρόσβαση σε όλους, την οποία πρέπει να εφαρμόζουν, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς.

Λέξεις κλειδιά: μουσείο, κοινωνικός ρόλος, κοινωνικός αποκλεισμός, ακτιβισμός, μουσειακός ακτιβισμός, σεξουαλικότητα

Abstract

The present thesis, in a general context, deals with the role of the museum on a social level, how it should deal with society, while at the same time analyzing the activist character it maintains and how this can contribute to the defense of human rights. Through the first two references, the work comes down to a more specific and targeted issue, the sexuality. After referring to what this term means nowadays, it is analyzed how the museum owes and how in practice it acts on it. The aim is to analyse the museum's social contribution with regard to excluded social groups, such as queer and LGBTQ+ communities. The methodology followed is in the first stage bibliographic research of concepts, while at the end a series of examples are presented. The examples concern museums in Greece and abroad, through which an idea is given about the methods that can be followed in order to achieve the integration of the above groups. Finally, the conclusions that emerge are the urgent need for immediate intervention by museums in social issues and open access to all, which they must implement, without discrimination and exclusion.

Keywords: museum, social role, social exclusion, activism, museum activism, sexuality

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1^ο – Μουσείο και Κοινωνία	9
1.1 Κοινωνικός ρόλος των Μουσείων	9
1.2 Μουσείο και κοινωνικός αποκλεισμός	11
1.3 Σύνοψη κεφαλαίου	14
Κεφάλαιο 2^ο - Μουσείο και ακτιβισμός	15
2.1 Τι είναι ο ακτιβισμός	15
2.2 Ακτιβιστικός χαρακτήρας των μουσείων	16
2.2.1 Μουσειακός ακτιβισμός: τι είναι και πως εφαρμόζεται.....	16
2.2.2 Μουσειακός ακτιβισμός και εργαζόμενοι.....	17
2.2.3 Μορφές μουσειακού ακτιβισμού.....	18
2.2.4 Εμπόδια κατά το μουσειακό ακτιβισμό	18
2.3 Σύνοψη κεφαλαίου	19
Κεφάλαιο 3^ο - Μουσείο και σεξουαλικότητα	20
3.1 Αντιμετώπιση της σεξουαλικότητας από το μουσείο ως κοινωνικός φορέας.....	20
3.2 Παραδείγματα	22
3.2.1 Παραδείγματα στον Ελλαδικό χώρο	22
3.2.2 Παραδείγματα ανά τον κόσμο	23
3.3 Σύνοψη κεφαλαίου	25
Κεφάλαιο 4^ο – Συμπεράσματα	27
Βιβλιογραφία	29
Ελληνόγλωσση	29
Ξενόγλωσση.....	29
Δικτυογραφία.....	29

Εισαγωγή

Η εργασία που ακολουθεί αναφέρεται στον κοινωνικό και ακτιβιστικό ρόλο του μουσείου, εστιάζοντας στην περίπτωση της σεξουαλικότητας ως κοινωνικό φαινόμενο και πως η μουσειακές κοινότητες το αντιμετωπίζουν και κατ' επέκταση δρουν με σκοπό την εξάλειψη του.

Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στο κοινωνικό ρόλο των μουσείων και πως αυτός έχει αλλάξει στο πέρασμα του χρόνου. Αρχικά μέσα από μια ιστορική αναδρομή στους τρεις τελευταίους αιώνες, βλέπουμε πώς τα μουσεία από χώρος συγκέντρωσης, συντήρησης και προβολής αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς και έργων τέχνης ανά τους αιώνες μετατράπηκαν σε χώρο συγκέντρωσης ανθρώπων, δίνοντας τους έτσι τη δυνατότητα να εμπλέκονται άμεσα με τα εκθέματα, να παίρνουν θέση και να εκφέρουν την δική τους προσωπική άποψη με σκοπό να την ανταλλάξουν με άλλες ομάδες ατόμων είτε εντός είτε εκτός ενός συγκεκριμένου μουσείου και μέσα από αυτή τη διαδικασία να αντλήσουν νέες γνώσεις και νέα ερεθίσματα. Σε δεύτερη φάση, στο ίδιο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στον κοινωνικό αποκλεισμό ο οποίος ακόμα και στις μέρες μας και παρά την συνεχή εξέλιξη παραμένει ανεπηρέαστος κατά τη διάρκεια του 21^{ου} αιώνα. Ο όρος κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί ζητούμενο διάφορων θεωρητικών προσεγγίσεων και αν και δύσκολα εντοπίζεται μια κοινή επιστημονική διατύπωση η έννοια του δίνει κυρίως έμφαση στα περιθωριοποιημένα άτομα τα οποία αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην κοινωνική προσαρμογή. Σε γενικές όμως γραμμές, η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού “αναφέρεται γενικά τόσο στην έλλειψη πόρων που αντιμετωπίζουν ορισμένες κοινωνικές ομάδες κατά την ένταξή τους σ’ έναν κοινωνικό οργανισμό όσο και στις πολιτικές που αναπτύσσονται για την αντιμετώπιση του προβλήματος” (Νικολόπουλος, 2000). Ως κοινωνικός φορέας το μουσείο, όπως θα γίνει κατανοητό παρακάτω, οφείλει να δημιουργήσει τα ιδανικά πλαίσια προκειμένου κάθε άνθρωπος να νιώθει αποδεκτός και να μπορεί να παραβρίσκεται στο χώρο νιώθοντας οικειότητα, άνεση και ευχαρίστηση. Ο σκοπός αυτός μπορεί να επιτευχθεί με πολλαπλούς τρόπους. Ο κυριότερος τρόπος όμως και η βασικότερη αλλαγή που πρέπει να γίνει στους χώρους του μουσείου είναι οι άμεση εμπλοκή όλων των ανθρώπων ανεξαρτήτως φύλου, εθνικότητας, ηλικίας και άλλα πολλά.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας σημείο αναφοράς αποτελεί ο ακτιβισμός, αρχικά ως γενικός όρος, ενώ στη συνέχεια αποκτά συγκεκριμένο προσδιορισμό ως «μουσειακός». Η σημασία του όρου ακτιβισμού αποδίδεται ως η δράση της κοινωνίας με σκοπό να ανατρέψει, να αλλάξει και να επαναπροσδιορίσει αξίες, νόμους και κανόνες οι οποίοι επηρεάζουν άμεσα και βλάπτουν τόσο τον άνθρωπο όσο και το περιβάλλον, τα ζώα, την πολιτική και την οικονομία. Απώτερος σκοπός των ακτιβιστών είναι η βελτίωση της καθημερινής ζωής και η μείωση της στέρησης σημαντικών ανθρωπίνων και όχι μόνο αγαθών. Ο όρος μουσειακός ακτιβισμός ή αλλιώς μουσειακή ακτιβιστική πρακτική, όπως το συναντάμε και παρακάτω,

προσδιορίζει τις ενέργειες των μουσείων οι οποίες στοχεύουν στα παραπάνω, δηλαδή στην υπεράσπιση των ανθρωπίνων και μη δικαιωμάτων και κατ' επέκταση στην ευημερία και στην δημιουργία καλύτερων συνθηκών ζωής για την κοινωνία. Σε πρώτη φάση ο ακτιβισμός στο μουσείο εξαρτάται από το ίδιο το μουσείο, δηλαδή εργαζόμενους και συλλογές, ενώ σε δεύτερη φάση από το κοινό, το οποίο πρέπει να ενημερωθεί, να κινητοποιηθεί και να συμμετάσχει ενεργά στις ενέργειες του μουσείου. Παράλληλα, στο κεφάλαιο αυτό, γίνεται συγκεκριμένη αναφορά στο μουσειακό προσωπικό καθώς φαίνεται πως αυτοί διαμορφώνουν τη λειτουργία του οργανισμού και είναι οι πρώτοι που μπορούν να συνεισφέρουν στον ακτιβισμό και να παροτρύνουν το κοινό να ενισχύσει το έργο τους. Τέλος, γίνεται αναφορά στις μορφές που μπορεί να πάρει ο μουσειακός ακτιβισμός ενώ, όπως άλλωστε σε κάθε μεγάλο κίνημα, δεν παραλείπονται τα εμπόδια που μπορεί να προκύψουν κατά την διάρκεια της ακτιβιστικής πρακτικής. Όπως γίνεται αντιληπτό από το κεφάλαιο αυτό, οι ακτιβιστικές δράσεις των μουσείων στην εποχή μας όπου η κριτική, η καταπάτηση των δικαιωμάτων, η έλλειψη αγαθών και πολλά άλλα αυξάνονται διαρκώς, καθίστανται αναγκαίες προς όφελος όλων.

Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας, αναπτύσσεται ένα συγκεκριμένο κοινωνικό φαινόμενο των ημερών μας, η σεξουαλικότητα. Η σεξουαλικότητα ως όρος προσδιορίζει ένα αναπόσπαστο κομμάτι της προσωπικότητας και του χαρακτήρα του κάθε ανθρώπου, η ανάπτυξη της οποίας βασίζεται σε διάφορες ανάγκες του ατόμου όπως ικανοποίηση, ανάγκη για επαφή σωματική και μη και πολλά άλλα. Εύλογα θα αναρωτηθεί κανείς αν αυτό σχετίζεται με το μουσείο και αν ναι, πώς. Η απάντηση είναι ναι και το πώς, σχετίζεται με όσο αναφέραμε προηγουμένως. Η θέση του μουσείου στην κοινωνία αλλά και η ακτιβιστική πρακτική που καλείται να εφαρμόσει το καθιστά ένα κατάλληλο μέρος για την ενημέρωση, την προώθηση και την υπεράσπιση αυτού του φαινομένου. Στο κεφάλαιο αυτό θα δούμε να αναφέρονται συχνά οι όροι queer και LGBTQ+ / ΛΟΑΤ+ (ορισμένες φορές με παραλλαγές). Πρόκειται για τους δυο πιο σύνηθες ορισμούς που χρησιμοποιούνται όταν μιλάμε για σεξουαλικότητα. Ο όρος queer παλαιότερα είχε αρνητική σημασία και θεωρούνταν βρισιά, όμως σήμερα ο όρος αυτός χρησιμοποιείται, κυρίως από νέους, όταν θέλουν να αναφερθούν σε κάποιον ο οποίος δεν είναι straight. Από την άλλη, LGBTQ+ (ελληνικά ΛΟΑΤ+) είναι ακρωνύμιο των όρων lesbian, gay, bisexual, transgender, questioning + και αναφέρεται σε ομάδα ατόμων οι οποίοι ανήκουν σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορίες. Το κεφάλαιο αυτό κλείνει με μια σειρά παραδειγμάτων τόσο στον ελλαδικό χώρο όσο και ανά τον κόσμο. Κάποια από τα παραδείγματα αυτά αφορούν μουσεία τα οποία έχουν δημιουργήσει προγράμματα, έχουν φιλοξενήσει συλλογές ή έχουν μιλήσει ανοιχτά στο κοινό σχετικά με θέματα σεξουαλικότητας ακόμα και αν το περιεχόμενο τους δεν συνάδει με το θέμα. Και κάποια άλλα αφορούν μουσεία τα οποία δημιουργήθηκαν εξ αρχής προκειμένου να εξυπηρετήσουν τους παραπάνω σκοπούς και να βοηθήσουν τις διάφορες και διαφορετικές κοινότητες να ενταχθούν, να κοινωνικοποιηθούν ακόμα και να προβάλουν έργα τέχνης τους, τα οποία σε άλλες περιπτώσεις θα ήταν κατακριτέα, χωρίς περιορισμούς.

Κεφάλαιο 1^ο – Μουσείο και Κοινωνία

1.1 Κοινωνικός ρόλος των Μουσείων

Η ίδρυση ενός μουσείου ή ενός οποιουδήποτε χώρου προβολής της πολιτισμικής κληρονομιάς (και όχι μόνο) σε μια άλλη εποχή καθίσταται εύκολη. Ανάλογα με το είδος του εκάστοτε ιδρύματος κύριος στόχος άλλοτε ήταν η συλλογή, η συντήρηση και η έκθεση τεκμηρίων, ενώ σε άλλες περιπτώσεις οι χώροι αυτοί θεωρούνταν «εκπαιδευτικά ιδρύματα», με σκοπό να παράγουν και ύστερα να μεταδώσουν τη γνώση. Το κοινό, δεν έπαιζε πρωταρχικό ρόλο και η πρόσβαση του σε χώρους τέτοιου είδους γινόταν σχεδόν υποχρέωση με τρόπο αυταρχικό, ενώ ο σεβασμός, η πειθαρχία και η ευγνωμοσύνη ήταν απαραίτητα στοιχεία για την είσοδο τους σε αυτά.

Με το πέρασμα των αιώνων οι προαναφερόμενες λειτουργίες, δηλαδή η προστασία των χώρων και των συλλογών, παρέμειναν βασικές αλλά όχι κύριος και μοναδικός σκοπός. Τα ιδρύματα αυτά άρχισαν να δέχονται πολύπλευρες πιέσεις προκειμένου να στρέψουν το κύριο ενδιαφέρον τους άμεσα στο κοινό. Έτσι τα δεδομένα άρχισαν να αλλάζουν, τόσο από τη μεριά των φορέων αλλά και όσο από τη μεριά του ίδιου του κοινού. Τα ίδια τα ιδρύματα άρχισαν να διευρύνουν το κοινό τους λαμβάνοντας υπόψη και ικανοποιώντας τις διαφορετικές ανάγκες κάθε κοινωνίας καθώς και να υποστηρίζουν τις τοπικές πρωτοβουλίες για ανάπτυξη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της οικονομίας των μουσείων αλλά και την υποστήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της εκάστοτε περιοχής. Από την άλλη πλευρά, το κοινό, συνεχώς αυξάνει τις απαιτήσεις του καθώς αποκτά γνώσεις, εμπειρίες και μόρφωση. Άτομα και κοινωνικές ομάδες αποκλεισμένες από τα μουσεία και τα κέντρα πολιτισμικής κληρονομιάς πλέον αποτελούν μέρος των επισκεπτών και το σύνολο αυτών δεν αρκείται στο να κατέχει το ρόλο του παθητικού επισκέπτη αλλά αντιθέτως επιθυμεί να συμμετέχει και να παίρνει άμεσα θέση.

Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα δημιουργήθηκε, λοιπόν, μια νέα μορφή μουσείου, το μοντερνιστικό. Πρόκειται για ένα ευρωπαϊκό μοντέλο, το οποίο ξεφεύγει από το έως τότε συντηρητικό κλίμα και θέτει ως στόχο να παίζει δημόσιο και κοινωνικό ρόλο, αποτελώντας σημαντικό μέρος της κοινωνίας. Το μοντερνιστικό αυτό μουσείο εκμεταλλεύτηκε την δύναμη της έκθεσης των αντικειμένων χρησιμοποιώντας τη ως μέθοδο εκπαίδευσης. Τον επόμενο αιώνα, το μοντέλο αυτό άρχισε να παίρνει μια άλλη μορφή εξαιτίας διάφορων εξωτερικών παραγόντων οι οποίοι οδήγησαν τους υπεύθυνους στο σχεδιασμό και την εφαρμογή νέων ιδεών ως προς τη διατήρηση και την προβολή του πολιτιστικού υλικού, βασισμένες στις παρατηρήσεις των επισκεπτών. Έτσι πλέον, παρατηρούνται νέες εκθέσεις οι οποίες ενέταξαν θέματα φύλου, φυλής, εθνότητας και ιδεών. Με τον τρόπο αυτό, τα μουσεία απέκτησαν έναν νέο ρόλο ως προς το κοινό με στόχο την παθητική «εκπαίδευση».

Φτάνοντας στον 21^ο αιώνα το μεταμοντέρνο αυτό μοντέλο, όπως ονομάστηκε ύστερα των τελευταίων αλλαγών, εξελισσόταν συνεχώς μέχρι σήμερα και πλέον αφορά ένα νέο κέντρο βασιζόμενο στον ίδιο τον επισκέπτη, θέτοντας τον στο επίκεντρο της κοινωνικής αποστολής.

Πλέον λοιπόν τα μουσεία καλούνται να «συνομιλούν» με τους επισκέπτες, να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες τους και να τους παροτρύνουν να τα επισκεφθούν. Για να επιτευχθεί αυτό, ο εκάστοτε φορέας θα πρέπει να διασφαλίζει το ερέθισμα στο κοινό προκειμένου να πραγματοποιηθεί επίσκεψη στο χώρο (δηλ. σωστό marketing και δημόσιες σχέσεις, προώθηση της εικόνας του χώρου, υποστήριξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων κ.λπ.). Στη συνέχεια αφού γίνει η προσέγγιση του κοινού, κύριοι παράγοντες της λειτουργίας του μουσείου γίνονται η εκπαίδευση, η πληροφόρηση, η ευχαρίστηση και ο ενθουσιασμός, οι οποίοι μέσω λειτουργιών και υπηρεσιών μπορούν να επιτευχθούν δημιουργώντας έτσι το κατάλληλο κλίμα και την ανάπτυξη της πνευματικής διάθεσης του επισκέπτη. Τέλος, ο φορέας καλείται να εξασφαλίζει συνεχώς νέα κίνητρα, να παροτρύνει και να υποστηρίζει τον επισκέπτη προκειμένου να ασχοληθεί ενεργά με το χώρο ή/και τη συλλογή μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων που καθιστούν τόσο την επίσκεψη στο χώρο όσο και την μάθηση βιωματική.

Πιο συγκεκριμένα υπάρχει μια συγκεκριμένη σειρά αξιών οι οποίες πρέπει να ακολουθηθούν προκειμένου τα μουσεία της σημερινής εποχής να ανέρχονται ολοένα και περισσότερο. Αυτές χωρίζονται στις βασικές και αναλλοίωτες αξίες και στις πρόσθετες αλλά εξίσου χρήσιμες αξίες για το μουσείο του 21^{ου} αιώνα. Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται:

- Η έμφαση στη μοναδικότητα του εκάστοτε μουσείου και των συλλογών του.
- Η ποιότητα της συνεχούς έρευνας και της συντήρησης.
- Η αυθεντικότητα των συλλογών και της παρουσίας τους.

Ενώ, στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται:

- Η εικόνα του μουσείου που παρουσιάζεται.
- Η ποιότητα των συμπληρωματικών εγκαταστάσεων (κυρίως εστιατόριο, πωλητήριο, τουαλέτες).
- Η ανταπόκριση στις προσδοκίες του κοινού και στις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας.
- Η αυτοαξιολόγηση προς όλα τα στάδια λειτουργίας του.
- Η σωστή επιλογή, η εκπαίδευση και η κινητοποίηση του προσωπικού.
- Ιδιαίτερη προσοχή τόσο στην οργανωμένη όσο και στην ανεπίσημη μάθηση.
- Επαρκής χρηματοδότηση / επαγγελματική προσέγγιση ως προς την άντληση πόρων.

- Μακροχρόνιος προγραμματισμός (βελτίωση ποιότητας και εξέλιξη του προϊόντος, της εκπαίδευσης του προσωπικού και της συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας).

Το αποτέλεσμα που προκύπτει μετά την εφαρμογή όλων των παραπάνω οφείλει να είναι ζωντανό, δυνατό και στενά συνδεδεμένο με την κοινωνία .

Επομένως το νέο μουσείο, το μουσείο του 21^{ου} αιώνα, αποκτά ένα κοινωνικό ρόλο σύμφωνα με τον οποίο πρέπει να αναζητά εξελιγμένους τρόπους ώστε να προσελκύει το κοινό, να το εμπλέκει και να αναπτύσσει το ενδιαφέρον του. Άλλωστε, τα πιο επιτυχημένα μουσεία προσφέρουν ποικίλες εμπειρίες, οι οποίες προσελκύουν διαφορετικές κατηγορίες κοινού και αντανakλούν τις διαφοροποιημένες ανάγκες κάθε επισκέπτη. [...] Τα επιτυχημένα μουσεία προσφέρουν πολλαπλές εμπειρίες: αισθητική και συναισθηματική ευχαρίστηση, μάθηση, κοινωνικότητα. (Kotler and Kotler, 1998)

1.2 Μουσείο και κοινωνικός αποκλεισμός

Οι κοινωνίες της σύγχρονης εποχής χαρακτηρίζονται από τον κοινωνικό μετασχηματισμό και τη μισαλλοδοξία και κατ' επέκταση από το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού. Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί μια κατάσταση στην οποία μπορεί να βρεθεί ο οποιοσδήποτε, μερικές ομάδες ατόμων όμως βρίσκονται σε πιο ευάλωτη θέση και κινδυνεύουν περισσότερο από άλλους. Οι ομάδες αυτές μπορεί να αφορούν άτομα τα οποία μπορεί να έχουν χαμηλό εισόδημα, να έχουν οικογενειακές διαμάχες, να είναι μεγαλωμένα σε ίδρυμα, να αντιμετωπίζουν προβλήματα στο σχολείο, να έχουν εκτίσει ποινή φυλάκισης, να έχουν προβλήματα ψυχολογικής υγείας, να είναι προχωρημένης ηλικίας, να είναι ανάπηροι, να προέρχονται από κάποια εθνική μειονότητα ή να ζουν σε μια μη προνομιούχα γειτονιά σε αστική ή αγροτική περιοχή. (Cabinet Office, 2001:11) Πρόκειται για ένα χρόνιο φαινόμενο, η εξάλειψη του οποίου βασίζεται στην ανάπτυξη της ισότητας, της ασφάλειας και τη συνοχή της κοινωνίας. Για το λόγο αυτό, η εκάστοτε κοινωνία καλείται να εξασφαλίζει την ταυτότητα και την ευημερία των ατόμων που την απαρτίζει, κάτι το οποίο όχι μόνο στις μέρες μας αλλά ανέκαθεν, καθίστανται δύσκολο. Προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός η πρόσβαση στα δημόσια αγαθά με βασικότερο την Παιδεία, τυπική και άτυπη, η οποία συμβάλει στην κοινωνική κινητικότητα και την πρόοδο αλλά παράλληλα αποτελεί εργαλείο κατά των προκαταλήψεων και κάθε είδους ρατσισμού (πχ. φυλετικού, κοινωνικού, πολιτισμικού, θρησκευτικού), θα πρέπει να παρέχετε σε όλους ανεξαιρέτως.

Όσο αφορά την άτυπη παιδεία, τα μουσεία περιλαμβάνονται σε αυτή έχοντας συνήθως εξαιρετικά αποτελέσματα. Λόγω της προνομιακής θέσης που κατέχουν στη σημερινή εποχή και συνδυάζοντας τη γνώση με τη συγκίνηση, βοηθούν τον επισκέπτη να κατανοήσει πως η κοινωνία τον αντιμετωπίζει ως ισότιμο μέλος της.

Το 2020, με αφορμή την Διεθνή Ημέρα Μουσείων, το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) ανέφερε πως:

«Τα μουσεία, ως οργανισμοί με κύρος και φορείς κοινωνικών αλλαγών και ανάπτυξης, αποδεικνύουν στις μέρες μας πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος τους, καθώς αποτελούν σημείο σύνδεσης των διαφόρων κοινοτήτων συμβάλλοντας στην κοινωνική συνοχή...»

Ενώ παράλληλα, σύμφωνα με τον ορισμό του Μουσείου βάση το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), ο οποίος ψηφίστηκε στην Έκτακτη Γενική Συνέλευση που πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2022, στην Πράγα ορίζεται ότι:

« Το Μουσείο είναι ένας μόνιμος, μη κερδοσκοπικός οργανισμός, στην υπηρεσία της κοινωνίας, ο οποίος ερευνά, συλλέγει, συντηρεί, ερμηνεύει και εκθέτει τεκμήρια υλικής και άυλης κληρονομιάς. Ανοιχτά και προσβάσιμα στο κοινό, χωρίς αποκλεισμούς, τα μουσεία προάγουν την ποικιλομορφία και την αειφορία. Λειτουργούν και επικοινωνούν με επαγγελματική δεοντολογία και με τη συμμετοχή των κοινοτήτων, προσφέροντας ποικίλες εμπειρίες με σκοπό την εκπαίδευση, τη ψυχαγωγία, τον αναστοχασμό και τη διάδοση της γνώσης. »

Από αυτά λοιπόν, απορρέει πως ο ρόλος του μουσείου όχι μόνο καθίσταται κοινωνικός αλλά θα πρέπει να είναι ανοιχτό στο κοινό χωρίς περιορισμούς και αποκλεισμούς, προσφέροντας του διάφορες εμπειρίες τόσο ως προς την εκπαίδευση όσο και ως προς την ψυχαγωγία, θέτοντας τους σε προβληματισμό και στη διαδικασία εναλλαγής απόψεων μεταξύ τους.

Έτσι, τα μουσεία συμβάλουν στην κοινωνική ενσωμάτωση σε προσωπικό, κοινοτικό και κοινωνικό επίπεδο. Όσο αφορά το προσωπικό επίπεδο, η ενασχόληση με τα μουσεία μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα, όπως αύξηση της αυτοπεποίθησης, του αυτοσεβασμού και της δημιουργικότητας. Ενώ όσο αφορά το κοινοτικό επίπεδο, τα μουσεία μπορούν να παίξουν ρόλο καταλύτη για την κοινωνική ανάπτυξη, την ενδυνάμωση των τοπικών κοινωνιών ώστε να αναπτύξουν την αυτοπεποίθηση και τις ικανότητες τους. (Sandell, 2003: 45)

Προκειμένου να επιτευχθεί ο παραπάνω σκοπός τα μουσεία καλούνται να ενσωματώσουν το κοινό άμεσα και να το παρακινήσουν να συμμετάσχει ενεργά προκειμένου να υιοθετήσει μια αμφίδρομη σχέση, δηλαδή και να προσφέρει στις μουσειακές προτάσεις αλλά και να αντλήσει γνώση και φαντασία. Αυτό, μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω μουσειοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων, τόσο για ένα ευρύτερο φάσμα κοινού όσο και για περιθωριοποιημένες ομάδες, οι οποίες διακρίνονται με βάση τους στόχους που θέτουν, το κοινό που απευθύνονται αλλά και τη διάρκεια τους.

Μερικά παραδείγματα αυτών των δραστηριοτήτων είναι:

- Οι ημερίδες παρουσίασης και οι συμμετοχικές επιδείξεις δοκιμής τεχνών και τεχνικών. Απευθύνονται κυρίως στη νεολαία και σε ενήλικες. Αποτελούν μέρος του τακτικού προγράμματος πολιτιστικών εκδηλώσεων του μουσείου,

είτε υποστηρίζουν τις εκθέσεις. Στόχος: η ενημέρωση σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά συγκεκριμένων μορφών τέχνης αλλά και η διάδοση αυτών, καθώς και η προβολή άλλων δραστηριοτήτων των μουσείων.

- Εργαστήρια εκμάθησης τεχνικών σύγχρονης τέχνης. Απευθύνονται σε ενήλικες. Στόχος: η εξοικείωση με την τέχνη ερασιτεχνικά, με βάση την ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων μέσω της ολοκλήρωσης έργων τέχνης από τους συμμετέχοντες. Παράλληλα, συμβάλλουν στην εξωστρέφεια των ατόμων και στη σύσφιξη των κοινοτικών δεσμών και των κοινωνικών σχέσεων που αναπτύσσονται γύρω από το μουσείο.
- Εκπαιδευτικά προγράμματα ή/ και δράσεις που εκπονούνται με ή σε σχολεία όπως και οι μουσειοσκευές. Συνδέονται με τη σχολική ύλη, αλλά και με θεματικές που αναδεικνύουν οι εκθέσεις. Στόχος: η ανάπτυξη των αναλυτικών δεξιοτήτων των μαθητών, η υιοθέτηση αποδεκτών ή/ και υπεύθυνων συμπεριφορών και η προσωπική ενδυνάμωση της θετικής εικόνας που έχουν για τους εαυτούς τους.
- Εικαστικές δράσεις παρέμβασης. Σύντομη διάρκεια, απευθύνονται σε παιδιά. Στόχος: η εμφύσηση των πολυπολιτισμικών αξιών.
- Αυτόνομα εικαστικά προγράμματα. Έχουν μεγαλύτερη διάρκεια. Απευθύνονται στη νεολαία των υβριδικών κοινοτήτων ή άλλων περιθωριοποιημένων ομάδων. Στόχος: η καλλιέργεια θετικών και συνεργατικών προτύπων συμπεριφοράς, η προσφορά διεξόδων από το κοινωνικό περιθώριο και η ενδυνάμωση με όχημα τον πολιτισμό.
- Θερινές παιδικές κατασκηνώσεις. Στόχος: έκθεση των παιδιών σε μια σειρά καλλιτεχνικών δράσεων. Μεγαλύτερο κόστος.

Παράλληλα υπάρχουν και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, οργανωμένες σε συνάρτηση με το εμπορικό προφίλ των μουσείων. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν οι μουσικό-χορευτικές εσπερίδες και οι street art δράσεις.

Από τα παραπάνω λοιπόν, φαίνεται πως το Μουσείο μέσω του κοινωνικού ρόλου που κατέχει καλείται να εξαλείψει το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού και τα τρία βασικά βήματα που καλείται να ακολουθήσει σύμφωνα με το Υπουργείο Πολιτισμού, Αθλητισμού και Μέσων Ενημέρωσης (DCMS) του Ηνωμένου Βασιλείου είναι η πρόσβαση, η ανάπτυξη νέας σχέσης με το κοινό και η κοινωνική ένταξη. Γι' αυτό, το μουσείο πρέπει να προβάλλει αλλά και να αποδεικνύει εμπράκτως πως πρόκειται για ένα περιβάλλον φιλόξενο το οποίο περιλαμβάνει κάθε είδους επισκέπτη ανεξαιρέτως, είναι φιλικό προς τους ενήλικες, τα παιδιά, τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τις διάφορες κοινωνικές ομάδες. Πρέπει να δημιουργεί ένα κλίμα κατάλληλο για όλους ενθαρρύνοντας τους να συμμετέχουν και να νιώθουν όμορφα και άνετα. Συμπερασματικά, Μουσείο και επισκέπτες οφείλουν να γίνουν συνταξιδιώτες και να ανακαλύψουν μαζί νέες εμπειρίες και γνώσεις.

1.3 Σύνοψη κεφαλαίου

Ανακεφαλαιώνοντας, το Μουσείο ως μη κερδοσκοπικός οργανισμός, αφιερωμένος στην υπηρεσία της κοινωνίας, στις μέρες μας αποτελεί σπουδαίο κοινωνικό όργανο με σκοπό την εκπαίδευση και την πληροφόρηση του κοινού, όπως επίσης και την ένταξη κάθε παραγκωνισμένου ατόμου ή ομάδας ατόμων. Για την επίτευξη όλων των παραπάνω απαιτείται η δημιουργία οικείων για το κοινό χώρων και προγραμμάτων και η παρότρυνση του για άμεση συμμετοχή. Ο επισκέπτης πλέον πρέπει να αποτελεί το επίκεντρο χωρίς να νιώθει απλός αποδέκτης της πληροφορίας αλλά αντιθέτως να μπορεί να τη δεχτεί, να την αναλύσει, να την επεξεργαστεί και να την αναπαράγει. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση διάφορων δραστηριοτήτων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων εντός και εκτός του χώρου του μουσείου, εμπλέκοντας ή όχι τις συλλογές αλλά κυρίως εμπλέκοντας τον επισκέπτη άμεσα εξυπηρετεί τον παραπάνω σκοπό.

Κεφάλαιο 2^ο - Μουσείο και ακτιβισμός

2.1 Τι είναι ο ακτιβισμός

Ο ορισμός μου για τον ακτιβισμό είναι ... η πρακτική της αντιμετώπισης ενός ζητήματος, οποιουδήποτε ζητήματος, αμφισβητώντας αυτούς που βρίσκονται στην εξουσία. (Anjali Appadurai)

Ως γενικότερη έννοια και ως βάση, ακτιβισμός θεωρείται οποιαδήποτε ενέργεια αποσκοπεί στην κοινωνική αλλαγή και στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ανθρώπων, ενώ παράλληλα αφορά και το περιβάλλον, τα ζώα, την πολιτική και την οικονομία. Πρόκειται για μια θεωρία σύμφωνα με την οποία η ουσία του κάθε ανθρώπου είναι η πρακτική ενέργεια, δηλαδή η δράση και όχι η θεωρητική κατασκευή μιας δραστηριότητας.

Πιο συγκεκριμένα ο ακτιβισμός αναφέρεται στις συστηματικές ενέργειες με σκοπό την αναστολή, την αναπροσαρμογή, την διόρθωση ή τον επαναπροσδιορισμό νόμων, εννοιών, αξιών, θεσμών και συστημάτων, προκειμένου να βελτιωθεί η καθημερινή ποιότητα ζωής και να ελαχιστοποιηθούν οι παράγοντες που προκαλούν φτώχεια, κακουχία, εξάντληση και εξαθλίωση σε ένα μέρος ή στην ολότητα ενός πληθυσμού ενάντια σε μία φαινομενικά και μόνο ισχυρότερη ομάδα ατόμων. Κύριος σκοπός του είναι η βελτίωση της καθημερινής ποιότητας ζωής.

Κατά τον ακτιβισμό:

1. Τηρούμε τα όρια της δικής μας προσωπικότητας και περιφρουρούμε τα δικαιώματά μας.
2. Δεν καταπατούμε τα δικαιώματα άλλων με τις πράξεις μας και τα λόγια μας.
3. Δεν διαπράττουμε πράξεις ρατσισμού προς οποιονδήποτε αλλά ούτε και προς τον εαυτό μας.
4. Δεν αγνοούμε ή συγχωρούμε οποιαδήποτε αδικία ή καταπάτηση ανθρωπίνου δικαιώματος οποιουδήποτε κοινωνικού συνόλου, είτε πλειοψηφίας είτε μειοψηφίας, για χάρη αποφυγής θυμού ή φασαρίας.
5. Προσφέρουμε βοήθεια όταν μας ζητείται κρίνοντας αντικειμενικά τον κάλλιστο τρόπο να το πράξουμε. Έχουμε ακριβώς τα ίδια μέτρα και ίδια σταθμά και για τον εαυτό μας και για τους άλλους.

Ακτιβισμός σημαίνει να αγωνίζεσαι για όσα αγαπάς, πιστεύεις και επιθυμείς να προστατέψεις. Τα άτομα τα οποία συμμετέχουν και ασπάζονται τον ακτιβισμό, δηλαδή οι ακτιβιστές είναι αυτοί οι οποίοι σε καιρούς διακρίσεων και μίσους προσπαθούν προκειμένου να φέρουν την ελπίδα και την αλλαγή στην ανθρωπότητα.

Μέσα από δράσεις και εκδηλώσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σκοπός τους είναι να εμπνεύσουν και να εμπνευστούν καθώς, να αφυπνίσουν και να κινητοποιήσουν τον κόσμο. Ακτιβιστής μπορεί να γίνει ο καθένας μας καθώς ακόμα και ο πιο απλός άνθρωπος μέσα του κρύβει τόση δύναμη, η οποία είναι αρκετή προκειμένου να καταφέρει να συμβάλει στην αλλαγή. Για να επιτευχθεί ο κοινός σκοπός όλων των ακτιβιστών, οι ίδιοι θα πρέπει να διαθέτουν δημιουργικότητα, επιμονή, δέσμευση και θάρρος. Βασικότερο από όλα όμως είναι η πίστη που πρέπει να δείχνουν στον άνθρωπο και στα ανθρώπινα δικαιώματα.

2.2 Ακτιβιστικός χαρακτήρας των μουσείων

2.2.1 Μουσειακός ακτιβισμός: τι είναι και πως εφαρμόζεται

Παγκοσμίως η μουσειακή κοινότητα αναταράσσεται από τον ύπνο της και η ευαισθητοποίηση της για το γύρω κόσμο αυξάνεται όλο ένα και περισσότερο αγκαλιάζοντας φιλοδοξίες, προκλήσεις, φρίκη και δυστυχίες οι οποίες κατακλύζουν την ανθρωπότητα παντού γύρω μας. Καθώς λοιπόν τα μουσεία έχουν εξελιχθεί με τη πάροδο του χρόνου και πλέον κατέχουν προνομιακή θέση στη κοινωνία, όπως είδαμε και προηγουμένως, καλούνται να μιλάνε με απόλυτη σαφήνεια και δύναμη στο κοινό τους με σκοπό την προστασία της κοινωνίας και της βιώσφαιρας. Αυτό χαρακτηρίζεται ως μουσειακός ακτιβισμός.

Στη πράξη ο μουσειακός ακτιβισμός έχει τις ρίζες του στη μεθοδολογία της συμμετοχικής πρακτικής, ακούει τις κοινότητες και συνεργάζεται μαζί τους για να προβληματιστεί και να επιφέρει αλλαγές στα θέματα που τις αφορούν, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις πρόκειται για τη δημιουργία αλλαγών στην «βασική δραστηριότητα» του μουσείου (δηλ. στη συλλεκτική πρακτική, τον προγραμματισμό, την ερμηνεία και την ανάπτυξη του κοινού). Ανεξάρτητα όμως από το τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται ο ακτιβισμός υπάρχει ευρεία συναίνεση ότι στη σφαίρα των μουσείων, έχει να κάνει με τη θετική αλλαγή στην κοινωνία και καθώς αυτή αντιμετωπίζει ζητήματα όπως η φτώχεια, η ανισότητα, η μισαλλοδοξία και οι διακρίσεις, τα μουσεία μπορούν να βοηθήσουν τους ανθρώπους να κατανοήσουν, να συζητήσουν και να αμφισβητήσουν αυτές τις ανησυχίες.

Ο ακτιβισμός των μουσείων φέρει κοινωνικό χαρακτήρα και χρησιμοποιείται ως πλατφόρμα προκειμένου να ασκηθούν πιέσεις για αλλαγή. Η αλλαγή αυτή εξαρτάται από ορισμένους παράγοντες, με τις συλλογές των μουσείων να αποτελούν τον πρωταρχικό από αυτούς καθώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως χάρτες διαδρομής για τους ακτιβιστές βοηθώντας τους έτσι να προσφέρουν ελπίδα. Δεύτερο παράγοντα αποτελούν όσοι εργάζονται στα μουσεία για τους οποίους υπάρχει μια σύνδεση μεταξύ της αύξησης των κοινωνικά δεσμευμένων πρακτικών και του ακτιβισμού, η οποία οδηγεί σε αυτό που περιγράφεται ως "ακτιβιστική πρακτική" η οποία εργάζεται προκειμένου να δημιουργήσει προοδευτικούς τρόπους σκέψης αλλά και για να

αμφισβητήσει ρητά την ανηθικότητα της αδράνειας. Ταυτόχρονα, οι ίδιοι οι εργαζόμενοι μέσω του ακτιβισμού αποκτούν τη δυνατότητα να είναι ευσυνείδητοι πολίτες και να αναλαμβάνουν δράση καθώς και τις συνέπειες αυτών. Σημαντικό ρόλο επίσης στη δράση του μουσειακού ακτιβισμού παίζει η αφύπνιση και η συμμετοχή των κοινοτήτων. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό τα μουσεία θα πρέπει να προβούν σε μια ευρύτερη συζήτηση με τους πολίτες και να συνεργαστούν με τις κοινότητες έτσι ώστε να πραγματοποιήσουν την κοινωνική αλλαγή. Έτσι, το μουσείο πρέπει να λειτουργεί ως χώρος συναντήσεων και κινητοποίησης ώστε να φέρνει τους ανθρώπους κοντά, να τους εμπλέκει με διαφορετικές κοινότητες, αλλά και να τους θέτει σε θέση ώστε όλοι μαζί να μπορούν να κάνουν την αλλαγή. Με τον τρόπο αυτό τα μουσεία μπορούν να βελτιώσουν τις ζωές όλων, καταργώντας τα εμπόδια ως προς την πρόσβαση και την ένταξη. Ο πιο ενδιαφέρον όμως ακτιβισμός είναι όταν το μουσείο, οι συλλογές και ο άνθρωπος συνδέονται μεταξύ τους.

Όταν οι αλλαγές αυτές δεν μπορούν να γίνουν μέσα στο ίδιο το μουσείο και καθώς ο ακτιβισμός των μουσείων σπάνια μπορεί να περιοριστεί σε ένα άτομο ή σε ένα μόνο ίδρυμα, τότε οι άνθρωποι συνδέονται εκτός των ιδρυμάτων μέσω διάφορων δικτύων (μέσα κοινωνικής δικτύωσης), δίνοντας έτσι τη δυνατότητα για λήψη νέων και διαφορετικών απόψεων με τρόπο τέτοιο που μπορεί να μεταμορφώσει ζωές. Η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αποτελεί ένα καλό μέσο ακτιβισμού, πχ το Twitter ως πλατφόρμα επιτρέπει συζητήσεις και συνδέσεις πέραν των θεσμικών και εθνικών συνόρων.

2.2.2 Μουσειακός ακτιβισμός και εργαζόμενοι

Καθώς ο ακτιβισμός ξεκινάει από τον άνθρωπο, έτσι και ο μουσειακός ακτιβισμός προκειμένου να εφαρμοστεί σωστά βασίζεται στις πράξεις και στις αποφάσεις των εργαζομένων του μουσείου διότι αυτές μπορούν να συμβάλουν άμεσα στην αλλαγή. Καθώς, τα άτομα του μουσείου είναι αυτά τα οποία διαμορφώνουν τόσο την λειτουργία όσο και τον ίδιο τον οργανισμό, θεωρείται πως κάθε μέλος του προσωπικού μπορεί να συνεισφέρει στην ακτιβιστική δράση του μουσείου. Επομένως, για να επιτευχθεί ο στόχος και το προσωπικό του μουσείου να καταφέρει να φέρει εις πέρας το ακτιβιστικό του έργο, ο ακτιβιστικός του προσανατολισμός θα πρέπει να είναι μέρος της εργασίας του. Για να γίνει αυτό η εκπαίδευση και τα προγράμματα σπουδών θα πρέπει να πραγματοποιούνται εντός ενός πλαισίου το οποίο θα αναπτύσσει ακτιβιστικές προσεγγίσεις στο μουσειακό έργο. Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει:

1. Ανάπτυξη δέσμευσης για την κοινότητα: αναγνώριση και ικανότητα προσδιορισμού των υποκείμενων ζητημάτων που αντιμετωπίζουν τα ακροατήρια, ιδίως εκείνα της άμεσης κοινότητας και δημιουργία

προσωπικής δέσμευσης για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων μέσω του οργανωτικού ρόλου και της δράσης του ατόμου.

2. Υιοθέτηση μιας επαγγελματικής στάσης με γνώμονα τον πολίτη: Προώθηση στρατηγικών που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι επαγγελματίες των μουσείων για να ενισχύσουν τη συμμετοχή του κοινού, την εμπλοκή και την συμβολή των πολιτών.
3. Ανάπτυξη ενσυναίσθησης: αναγνώριση πολλαπλών "αληθειών", ιστορίες, τρόπους γνώσης και εμπειρίες.
4. Φιλανθρωπία: επέκταση του ρόλου του μουσείου ως πολίτη που συμμετέχει και συμβάλλει στην ευημερία της κοινότητας.

Επιπρόσθετα, σημαντική θέση στην ακτιβιστική πρακτική κατέχει η «κριτική συνείδηση». Έρευνες αποδεικνύουν πως ότι θετικές αλλαγές εκ μέρους του προσωπικού μπορούν να επιτευχθούν και να ενισχυθούν όταν οι ίδιοι έχουν αυτογνωσία των δράσεων τους και όταν αναλαμβάνουν προσωπική ευθύνη για την αξιακή τους προσαρμογή στον εργασιακό χώρο. Το κλειδί για την πραγμάτευση της «κριτικής συνείδησης» αποτελεί η αυτογνωσία των ατόμων, ώστε να υπάρχει αυθεντικότητα και να καθίσταται εύκολη για αυτούς η διαδικασία της δράσης, όντας πιστοί στις εσωτερικές αξίες και τις θέσεις της ζωής. Αυτό αυτόματα χαρακτηρίζεται ως ακτιβισμός.

2.2.3 Μορφές μουσειακού ακτιβισμού

Ο ακτιβισμός στα μουσεία έχει πολλές και διαφορετικές μορφές. Μεμονωμένοι ακτιβιστές επιλέγουν σκόπιμα τα μουσεία ως πλατφόρμα αλλαγής προκειμένου να προωθήσουν τους σκοπούς τους και να κατανοήσουν ότι τα ίδια τα μουσεία πρέπει να αλλάξουν. Άλλοι θεωρούν πως πρόκειται για μια προσπάθεια με σκοπό να αναιρεθούν οι θεσμικά ενισχυμένες ανισότητες τόσο για το κοινό όσο και για το εργατικό δυναμικό. Και τέλος υπάρχει και η μορφή που πολλοί αποκαλούν «ακτιβισμό των μουσείων» και αφορά τις περιπτώσεις που τα ίδια τα μουσεία γίνονται φορείς κοινωνικής αλλαγής.

2.2.4 Εμπόδια κατά το μουσειακό ακτιβισμό

Όπως σε κάθε κίνημα ή προσπάθεια για αλλαγή τίθενται εμπόδια έτσι και η μουσειακή ακτιβιστική πρακτική αντιμετωπίζει μια σειρά εμποδίων που καλείται να αντιμετωπίσει. Μερικά από αυτά τα εμπόδια μπορεί να είναι είναι η απροθυμία των μουσείων να λάβει κινδύνους, η έννοια της ουδετερότητας που επικρατεί στο μυαλό πολλών εργαζομένων στα μουσεία, ο δύσκολος τομέας εργασίας στον οποίο οι

εργαζόμενοι στα μουσεία δεν διαθέτουν τις απαραίτητες δεξιότητες και η δυσκολία εύρεσης πόρων.

2.3 Σύνοψη κεφαλαίου

Συνοψίζοντας, εκτός από κοινωνικό ρόλο τα μουσεία πλέον έχουν και ακτιβιστικό. Λόγω των συνεχώς μεταβαλλόμενων καιρών που διανύουμε και των παγκοσμίων γεγονότων που επηρεάζουν και αναταράσσουν τις ζωές μας τα μουσεία δεν μπορούν να στέκονται απομονωμένα από αυτά και οφείλουν να λαμβάνουν άμεσα δράση και να εφαρμόζουν την ακτιβιστική πρακτική. Σκοπός αυτής είναι η δημιουργία διάφορων χώρων συγκέντρωσης, συζήτησης και διερεύνησης των προβλημάτων και η δημιουργία δικτύων με άτομα και φορείς που αγωνίζονται για κοινούς σκοπούς. Για να λειτουργήσει αυτό, το μουσείο ως έννοια, το μουσειακό προσωπικό και το κοινό πρέπει να γίνουν ένα και να δρουν συνεργατικά. Η βασική αρχή του μουσειακού ακτιβισμού όμως αφορά τους εργαζομένους καθώς αποτελούν τα άτομα τα οποία διαμορφώνουν τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το μουσείο. Την ίδια στιγμή, αυτοί είναι εκείνοι οι οποίοι καλούνται να ξεπεράσουν όλα τα εμπόδια τα οποία τίθενται, έως ότου φέρουν εις πέρας την αποστολή τους. Ο προσανατολισμός λοιπόν της μουσειακής πρακτικής ως προς τη κοινότητα, πρέπει να γίνει κατανοητό, πως είναι κρίσιμος για τη σημασία των μουσείων.

Κεφάλαιο 3^ο - Μουσείο και σεξουαλικότητα

3.1 Αντιμετώπιση της σεξουαλικότητας από το μουσείο ως κοινωνικός φορέας

Η σεξουαλικότητα είναι ένα αναπόσπαστο τμήμα της προσωπικότητας κάθε ανθρώπινης ύπαρξης. Η πλήρης ανάπτυξή της εξαρτάται από την ικανοποίηση βασικών ανθρωπίνων αναγκών όπως η επιθυμία για επαφή, εγγύτητα, συναισθηματική έκφραση, απόλαυση, τρυφερότητα και αγάπη. Βιώνεται ή εκφράζεται με σκέψεις, φαντασιώσεις, επιθυμίες, πεποιθήσεις, στάσεις ζωής, αξίες, δραστηριότητες, πρακτικές, ρόλους, σχέσεις. Η σύνθεση της αποτελείται από τη σεξουαλική ταυτότητα, την ταυτότητα ρόλου του φύλλου, τον σεξουαλικό προσανατολισμό και τη σεξουαλική συμπεριφορά.

Σε πολλές χώρες άτομα τα οποία αναπτύσσουν σεξουαλικότητα διαφορετική από αυτή που θεωρείται «κοινωνικά αποδεκτή», δηλαδή άτομα τα οποία είναι λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι, trans ή intersex (ΛΟΑΤΚΙ+ / LGBTQI+) βιώνουν καθημερινές διακρίσεις. Οι διακρίσεις αυτές βασίζονται σε αυτά που αναφέρθηκαν προηγουμένως, δηλαδή τη σεξουαλική ταυτότητα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή τη σεξουαλική συμπεριφορά και ξεκινούν από χλευαστικά σχόλια μέχρι κακοποίηση, άρνηση της εργασίας ακόμη και έλλειψη της κατάλληλης υγειονομικής περίθαλψης.

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι διακρίσεις αυτές προσπαθούν να καταπολεμηθούν με τους ομοφυλόφιλοι, τις λεσβίες, τους τρανς και άλλους που ανήκουν σε αυτές τις μειονότητες να βγαίνουν μπροστά, να μιλούν και να πολεμούν για τα δικαιώματά τους και την ίση αντιμετώπιση από την κοινωνία και παρά το γεγονός ότι ακόμα και νομικά καταδικάζονται όλες οι διακρίσεις κατά των LGBTQ+ ατόμων, αυτές εξακολουθούν να υπάρχουν και να θέτουν ζωές σε κίνδυνο. Αψηφώντας λοιπόν αυτούς τους κινδύνους και τις προκλήσεις τις οποίες πολλοί έχουν ξεπεράσει προκειμένου να υπερασπιστούν και να καταγγείλουν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μειονοτήτων θα πρέπει να γίνονται και συλλογικές προσπάθειες, από ομάδες ατόμων ώστε να ακουστεί η φωνή τους και να γίνει η αλλαγή.

Μπορεί το μουσείο να συμβάλει σε αυτή την αλλαγή; Κι όμως μπορεί! Καθώς τα μουσεία λειτουργούν ως διευθυντές και κοινωνοί της γνώσης και της κοινωνικής ανάπτυξης, τους δίνεται η δυνατότητα να συνεισφέρουν θετικά. Λόγω της προνομιακής θέσης που κατέχουν στην κοινωνία, του κοινωνικού τους ρόλου αλλά και του ακτιβιστικού τους χαρακτήρα με στόχο την διεκδίκηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως αναφέρθηκε στα δυο προηγούμενα κεφάλαια, τα μουσεία μπορούν να συμβάλουν στο σκοπό αυτό δημιουργώντας γέφυρες μεταξύ των διάφορων προβλημάτων και των εποικοδομητικών δυνατοτήτων θέτοντας έτσι τις κοινωνίες σε θέση να κατανοούν και να σέβονται. Η ένταξη και η υποστήριξη αυτών των ατόμων

στα μουσεία αποκτά ιδιαίτερη σημασία εξαιτίας της τάσης των ανθρώπων να θεωρούμε τα μουσεία χώρους ειλικρινής πληροφόρησης σε θέματα που αφορούν την ιστορία, τον πολιτισμό, τις επιστήμες και άλλους τομείς.

Η ενσωμάτωση αυτή βασίζεται σε τέσσερις διαφορετικές βαθμίδες. Οι βαθμίδες αυτές κατατάσσονται ως εξής:

1. Queer – themed προγραμματισμός

Αυτός αποτελεί και τον πιο εύκολο τρόπο ένταξης καθώς δεν απαιτεί έγκριση από ανωτέρους και η χρηματοδότηση η οποία χρειάζεται είναι ελάχιστη. Αν και ο ευκολότερος τρόπος, σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να μην είναι και τόσο λειτουργικός και τα προγράμματα να οδηγηθούν σε μια στιγμή απομόνωσης για τα άτομα μιας συγκεκριμένης ομάδας.

2. Προσωρινές Queer –themed εκθέσεις

Η μέθοδος αυτή εξασφαλίζει μεγαλύτερη δέσμευση απέναντι στη queer ενσωμάτωση σε αντίθεση με το προγραμματισμό καθώς μπορεί να προσεγγίσει μεγαλύτερο κοινό. Σε αυτή τη περίπτωση η χρηματοδότηση η οποία απαιτείται είναι μεγαλύτερη και χρειάζεται η έγκριση από την διοίκηση του μουσείου.

3. Queer αφηγήσεις οι οποίες ερμηνεύονται καθ' όλη τη διάρκεια μέσω των μόνιμων εκθέσεων του μουσείου

Μέθοδος με ιδιαίτερα σημαντική ισχύ. Τα μουσεία πρέπει να αποκτήσουν και να εντάξουν στις εκθέσεις τους queer έργα τέχνης αλλά και αντικείμενα. Με το τρόπο αυτό η queer ιστορία ενσωματώνεται απευθείας στην ευρύτερη αφήγηση και παράλληλα μπορεί να αναδειχθεί μαζί με άλλες ταυτότητες όπως το φύλο, τη φυλή, την εθνικότητα, τη κοινωνική τάξη και τη μετανάστευση.

4. Ευρεία θεσμική δέσμευση στην LGBTQ κοινότητα

Η θεσμική δέσμευση στη κοινότητα σημαίνει μια ομαλή και γενική ένταξη των queer ατόμων στο μουσείο. Αυτό μπορεί να συμβεί μέσω έγγραφης συμπερίληψης των queer στη δήλωση αξιών, πρόσληψη queer προσωπικού στο μουσείο, συμπερίληψη queer έργων τέχνης και αντικειμένων που φανερώνουν την ιστορία τους.

Παρακάτω παρατίθενται παραδείγματα μουσειακών δράσεων με θέματα σεξουαλικότητας, τα οποία εφαρμόζουν μια τουλάχιστον από τις παραπάνω μεθόδους. Τα παραδείγματα αφορούν προσωρινές και μόνιμες εκθέσεις, ομιλίες αλλά και ολόκληρα μουσεία αφιερωμένα σε queer και LGBTQ+ κοινότητες.

3.2 Παραδείγματα

3.2.1 Παραδείγματα στον Ελλαδικό χώρο

1. Μουσείο Μπενάκη – Έκθεση Γιάννη Βαρέλα «Anima I»

Το 2019 το Μουσείο Μπενάκη φιλοξένησε την ατομική έκθεση με τίτλο ANIMA I του Γιάννη Βαρέλα η οποία περιλαμβάνει μια σειρά ζωγραφικών έργων τέχνης, τα οποία είναι αποτέλεσμα μιας διαδικασίας επιτελέσεων του εαυτού και μεταμορφώσεων του υποκειμένου. Ο Βαρελάς με τα έργα αυτά επιστρέφει στις εικόνες του σώματος, διερευνώντας τις έμφυλες πολιτισμικές αναπαραστάσεις της ανθρώπινης μορφής. Ο κύκλος των έργων Anima I οργανώνεται σε σειρές γύρω από θέματα όπως η μοναχικότητα, η ψυχική αγωνία, το ανδρόγυνο, η σεξουαλικότητα, η απόρριψη, η απώλεια, η άξεστη απελευθέρωση, η περιθωριοποίηση, οι συμπλεγματικές ταυτότητες και η μετάβαση από το ιδιωτικό στο δημόσιο.

2. Μουσείο Μπενάκη – Ομιλία Δρ. Έλενας Πατρικίου «Έρωτας, Αγάπη, Φιλία»

Το 2006 στο πλαίσιο μιας σειράς συζητήσεων που διοργανώθηκαν στο Μουσείο Μπενάκη με την ονομασία «Φιλοσοφικό Καφενείο» και με γενικό θέμα «Έρωτας, Αγάπη, Φιλία», μεταξύ άλλων παρουσιάστηκε η ομιλία της Δρ. Έλενας Πατρικίου με τίτλο «Φύλο, Σώμα και Σεξουαλικότητα στη Φεμινιστική Σκέψη».

3. Μουσείο Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης – «Σεξ, προβλήματα και σινεμά»

Το 2013 το Μουσείο Κινηματογράφου – Ταινιοθήκη Θεσσαλονίκης φιλοξένησε το 13ο αφιέρωμα με τίτλο «Σεξ, προβλήματα και σινεμά», το οποίο οργανώθηκε μεταξύ του Ινστιτούτου Μελέτης Ουρολογικών Παθήσεων (ΙΜΟΠ) και το Κέντρο Σεξουαλικής και Αναπαραγωγικής Υγείας του Α.Π.Θ. (ΚΕ.Σ.Α.Υ.) σε συνεργασία με το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Σκοπός του αφιερώματος ήταν να δοθούν αφορμές για προβληματισμό και διάλογο σε θέματα σεξουαλικής υγείας, που αφορούν του περισσότερους από εμάς.

4. ΑΜΟQΑ

Το ΑΜΟQΑ (Athens Museum of Queer Art) είναι ένας υβριδικός χώρος με σκοπό την έρευνα αλλά και την προώθηση της τέχνης και των σπουδών σχετικά με τη σεξουαλικότητα και το φύλο. Στο ΑΜΟQΑ φιλοξενούνται δράσεις όπως φεστιβάλ performance, προβολές ντοκιμαντέρ σχετικά με τη πολιτική του σώματος, διαλέξεις βασισμένες σε έμφυλα ζητήματα, παρουσιάσεις κούηρ μουσικής και άλλα. Μεταξύ άλλων στόχος του ΑΜΟQΑ είναι η δημιουργία ενός ΛΟΑΤΚΙ+ αρχείου με φωτογραφίες, έργα τέχνης, ταινίες κλπ. προκειμένου να χαρτογραφηθεί η ιστορία του ελληνικού ΛΟΑΤΚΙ+ κινήματος.

5. Στέγη ιδρύματος Ωνάση – Φωτισμός πολύχρωμης σημαίας LGBTQ+ κοινότητας

Το 2015 η Στέγη του ιδρύματος Ωνάση φωτίστηκε με την πολύχρωμη σημαία της LGBTQ+ κοινότητας. Την ίδια χρονιά η Στέγη συμμετείχε στο Athens Pride, ενώ λίγα χρόνια πριν το 2011 είχε προβεί στην αγορά του έργου τέχνης της Γεωργίας Σαγρή με τίτλο «Screw us and we multiply», τα έσοδα του οποίου προσφέρθηκαν με σκοπό τη στήριξη του pride εκείνης της χρονιάς.

6. Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης - ReThinking: Ταυτότητες: Φύλο, Διαφορετικότητα, Διακρίσεις

Στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος ReInHerit το οποίο χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Horizon2020 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, το Μουσείο του Γκρατς στην Αυστρία και το Πολιτιστικό Ίδρυμα Τράπεζας Κύπρου στη Λευκωσία, συνεργάστηκαν έτσι ώστε να αναπτύξουν 3 θεματικές εκθέσεις υπό τον τίτλο «ReThinking», με θέμα κοινωνικά ζητήματα που έχουν απασχολήσει την ανθρωπότητα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα: ταυτότητες φύλου, κοινωνικές συγκρούσεις, τέχνη και τεχνικές. Το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης ήταν ο φορέας που επέλεξε να σχεδιάσει την έκθεση «ReThinking Ταυτότητες: Φύλο, Διαφορετικότητα, Διακρίσεις» εστιάζοντας κυρίως στις ταυτότητες φύλου και στις κοινωνικές τους διαστάσεις και δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη διαφορετικότητα και τις διακρίσεις. Η έκθεση περιλαμβάνει τρία διαφορετικά ψηφιακά έργα από τα τρία προαναφερόμενα μουσεία. Η έκθεση των αντικειμένων πλαισιώνεται από μια ειδική διαδρομή «Ταυτότητας φύλου», η οποία οδηγεί τον επισκέπτη σε επιλεγμένα αντικείμενα των τεσσάρων μόνιμων εκθέσεων του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης που σχετίζονται με το φύλο, τη διαφορετικότητα και τις διακρίσεις. Την ίδια στιγμή, τα αντικείμενα αυτά θα παρουσιάζονται και σε ψηφιακή μορφή μέσα στον χώρο της έκθεσης, καθώς επίσης θα υπάρχουν διάφορα ψηφιακά εργαλεία και δραστηριότητες μέσω των οποίων οι επισκέπτες θα μπορούν να εξερευνήσουν τόσο τα ίδια τα αντικείμενα όσο και τις προσωπικές τους εμπειρίες και πεποιθήσεις ως προς τις ταυτότητες φύλου.

3.2.2 Παραδείγματα ανά τον κόσμο

1. Μουσείο Νεάντερνταλ - «100.000 χρόνια σεξ»

Το 2007 το μουσείο Νεάντερνταλ στο Μέτμαν του Ντίσελντορφ παρουσίασε μια ειδική έκθεση με τίτλο «100.000 χρόνια σεξ». Σκοπός της έκθεσης ήταν η προβολή όλης της ιστορίας της σεξουαλικότητας από τη προϊστορική εποχή μέχρι και σήμερα. Μέσω της έκθεσης αυτής παρουσιάζεται η σημασία που δινόταν στη γυναικεία φιγούρα ως σύμβολο του έρωτα σε αντίθεση με τον άνδρα ο οποίος ξεκίνησε να θεωρείται πως έχει σημαντικό ρόλο στην υπόθεση από το 16.000 π.Χ. . Αυτό, σύμφωνα με τον διευθυντή της έκθεσης, Βίνσεντ βαν Βίλστερεν, συνέβαινε καθώς κατά τη Λίθινη εποχή θεωρείται πως οι άνθρωποι δεν είχαν συνδυάσει την ερωτική πράξη με τον τοκετό.

Παράλληλα, η έκθεση τονίζει την ποινικοποίηση του έρωτα κατά την περίοδο του Χριστιανισμού, πράγμα το οποίο γίνεται φανερό από το γεγονός πως στον αρχαίο κόσμο η απεικόνιση της ερωτικής πράξης και των γυναικείων/αντρικών γεννητικών οργάνων ήταν μη ηθικά κατακριτέες. Το γεγονός αυτό όμως δεν αποτρέπει το ενδιαφέρον του ανθρώπου σχετικά με το θέμα, αντιθέτως το σεξ και ο κόσμος του συνεχίζει να απασχολεί και συχνά να μονοπωλεί το ενδιαφέρον των ανθρώπων: είτε αντιμετωπίζεται φιλελεύθερα, είτε με απαγορεύσεις.

2. Pitt Rivers Museum - Beyond the Binary: Gender, Sexuality, Power

Το καλοκαίρι του 2021 και για έναν ολόκληρο χρόνο φιλοξενήθηκε στο Μουσείο Pitt Rivers η έκθεση με τίτλο «Beyond the Binary: Gender, Sexuality, Power» (Πέρα από το δυαδικό: Φύλο, Σεξουαλικότητα, Δύναμη) η οποία αφορούσε κουήρ εμπειρίες και στόχος της ήταν να ακουστεί η φωνή των LGBTIAQ+ κοινοτήτων και να ενωθεί με το κοινό. Το Beyond the Binary αμφισβητεί κάθε αντίληψη ότι οι ζωές LGBTIAQ+ είναι μια δυτική εφεύρεση και μια νέα τάση ή ότι οι κουήρ άνθρωποι δεν έχουν ιστορία. Η έκθεση φιλοξενεί υλικό από όλο τον κόσμο και από πολλές ιστορικές περιόδους, συμπεριλαμβανομένων αντικειμένων από τον αρχαίο κόσμο. Αντικείμενα και εικόνες που υπήρχαν ήδη στη συλλογή εκτίθενται και συζητούνται μαζί με δανεισμένα αλλά και πρόσφατα συλλεγμένα σύγχρονα έργα τέχνης. Κύριος σκοπός της έκθεσης είναι η αποκάλυψη και η αμφισβήτηση δυαδικών ή σταθερών αντιθέσεων που έχουν επιβληθεί στην κοινωνία και πώς αυτές επηρεάζουν τις ζωές και τις ταυτότητες των ανθρώπων.

3. Εθνική Πινακοθήκη Βικτώριας - QUEER: Stories from the NGV Collection

Η Εθνική Πινακοθήκη Βικτώριας δημιούργησε μια έκθεση με παραπάνω από 400 ήδη υπάρχοντα έργα της προκειμένου να προβάλλει την queer ιστορία του κάθε έργου η οποία επιτηδευμένα ή μη είχε επισκιαστεί ή παραληφθεί. Σκοπός της έκθεσης ήταν όχι να παρουσιάσουν την ιστορία της queer τέχνης αλλά να αναλύσουν την queer πλευρά έργων τα οποία χρονολογούνται από την αρχαία εποχή έως και σήμερα. Πολλά από τα έργα που επιλέχθηκαν άνηκαν σε καλλιτέχνες οι οποίοι ταυτίζονταν ως queer, άλλα σε καλλιτέχνες οι οποίοι έζησαν και δημιούργησαν σε εποχές που δεν ήταν επιτρεπτό να ταυτιστούν, ενώ άλλα δεν προέρχονταν από queer καλλιτέχνες αλλά εξέφραζαν μια queer ιστορία. Παράλληλα με την έκθεση, η NGV πρόσφερε στο κοινό μια σειρά podcast πέντε ημερών προκειμένου να εμβαθύνει την ανάλυση των έργων που πραγματοποιήθηκε στην έκθεση.

4. Ναυτικό Μουσείο της Βρετανικής Κολομβίας – Queer στη θάλασσα / Ιστορίες από τη κοινότητα 2SLGBTQ+

Η έκθεση με τίτλο «Queer στη θάλασσα» η οποία φιλοξενήθηκε στο Ναυτικό Μουσείο της Βρετανικής Κολομβίας αποτελούνταν από προσωπικές ιστορίες queer και τρανς ατόμων οι οποίοι μέσα από δικούς τους προβληματισμούς επέτρεπαν στο κοινό να δει πως η ταυτότητα και ο προσανατολισμός τους έπαιξαν ιδιαίτερα

σημαντικό ρόλο στη ζωή τους στη θάλασσα. Κάθε άτομο μοιράστηκε μια μοναδική ιστορία, περιγράφοντας τόσο στιγμές θριάμβου όσο και διακρίσεων.

5. Μουσείο Ιστορίας και Βιομηχανίας (MOHAI), Ουάσινγκτον - Revealing Queer

Η έκθεση Revealing Queer η οποία φιλοξενήθηκε στο Μουσείο Ιστορίας και Βιομηχανίας της Ουάσινγκτον, αποτελούσε αποτέλεσμα συνεργασίας αυτού αλλά και πολλών οργανισμών και ατόμων ακόμα με επικεφαλής δυο συνιδρυτές του Queering the Museum, ενός συνεχιζόμενου έργου για την αποκάλυψη και την ανταλλαγή ιστοριών LGBTQ σε ιδρύματα σε όλη τη χώρα. Η έκθεση περιελάμβανε αντικείμενα, φωτογραφίες και έγγραφα τα οποία μαρτυρούσαν όλοι την ιστορία λεσβίων, γκέι, αμφιφυλόφιλων, τρανσέξουαλ και queer (LGBTQ) της περιοχής Puget Sound. Σκοπός της έκθεσης ήταν οι επισκέπτες να ανακαλύψουν αυτή την ιστορία μέσα από μια ποικιλία θεμάτων όπως ήταν η γλώσσα, οι πολιτιστικοί χώροι, οι queer εορτασμοί και πολλά άλλα. Ενώ παράλληλα ένας ακόμα λόγος δημιουργίας της έκθεσης ήταν προκειμένου να γίνει αντιληπτό πως ένα αρχαιολογικό μουσείο μπορεί να εντάξει τις ιστορίες της κοινότητας αυτής στο αρχείο.

6. Βρετανικό Μουσείο – Επιθυμία, αγάπη και ταυτότητα

Το Βρετανικό Μουσείο έχει εντάξει στη συλλογή του αντικείμενα τα οποία προσφέρουν πολλές προοπτικές σχετικά με την επιθυμία, την αγάπη και την ταυτότητα, από την αρχαία ιστορία μέχρι τις μέρες μας. Μέσα από τη συλλογή αυτή στόχος είναι να γίνει αντιληπτό πως ο έρωτας, η επιθυμία και η ποικιλομορφία των φύλων υπήρχαν πάντα και αυτό αντανακλάται σε αντικείμενα που προσφέρουν λάμψη σε ζωές και εμπειρίες LGBTQ (λεσβίες, γκέι, αμφιφυλόφιλοι, τρανς και queer) από όλο τον κόσμο. Η ύπαρξη αυτών των αντικειμένων καθίσταται ιδιαίτερα σημαντικές εξαιτίας της έλλειψης τέτοιου είδους συλλογών καθώς ελάχιστα μουσεία κατέχουν συλλογές οι οποίες αντιπροσωπεύουν όλες τις ταυτότητες, τις προοπτικές και τις εμπειρίες.

3.3 Σύνοψη κεφαλαίου

Συνεπώς, εξαιτίας της θέσης που καλείται να παίρνει το μουσείο ως προς την υπεράσπιση και την ενίσχυση της κοινωνίας και των δικαιωμάτων μέσω της ακτιβιστικής του δράσης και καθώς, μεταξύ άλλων, η σεξουαλικότητα στις μέρες μας αποτελεί τεράστιο κοινωνικό φαινόμενο έχει υποχρέωση να ενθαρρύνει την προσπάθεια και τον αγώνα κοινωνικών ομάδων που παραμερίζονται συνεχώς εξαιτίας αυτού. Μια τέτοια ομάδα είναι η LGBTQ+ κοινότητα, η οποία έχει άμεση σχέση και χαρακτηρίζει την σεξουαλικότητα των ατόμων. Λόγω των έντονων διακρίσεων που αντιμετωπίζουν οι ομάδες αυτές, η παρέμβαση τους πρέπει να είναι άμεση, εντείνοντας την προσπάθεια τους για την απόκτηση ίσων δικαιωμάτων και εντάσσοντας τους ενεργά στις δράσεις του. Η σειρά παραδειγμάτων που

παρουσιάζονται παραπάνω επιδεικνύει τον τρόπο αντιμετώπισης των φορέων και αποτελούν ένα ισχυρό υπόδειγμα ως προς τους φορείς που ακόμα διστάζουν να συμμετέχουν στους αγώνες αυτούς.

Κεφάλαιο 4^ο – Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, από το 18^ο έως και τον 21^ο αιώνα ο ορισμός και ο σκοπός των μουσείων έχει αλλάξει ριζικά. Φτάνοντας στο σήμερα σε μια εποχή που οι συνθήκες και τα φαινόμενα αλλάζουν ραγδαία και τα κοινωνικά ζητήματα και οι περιθωριοποιήσεις αυξάνονται συνεχώς, πρέπει να γίνει αντιληπτό πως το μουσείο πλέον, δεχόμενο νέες καινοτομίες, έχει αποκτήσει νέο ρόλο και θέση στη κοινωνία. Ο στόχος του παίρνει κοινωνική μορφή και οι υποχρεώσεις του απέναντι στους πολίτες ως μεμονωμένα άτομα αλλά και ως ολόκληρες κοινωνικές ομάδες αυξάνονται ολοένα και περισσότερο. Το σημερινό μουσείο οφείλει να εμπλέκεται και να παίρνει θέση στα κοινωνικά ζητήματα τα οποία κατακλύζουν την κοινωνία, μιλώντας ανοιχτά στο κοινό χωρίς εξαιρέσεις και διακρίσεις. Στο χώρο του μουσείου δεν χωράνε διακρίσεις, περιθωριοποιήσεις και κοινωνικοί αποκλεισμοί. Σαν φορέας, το εκάστοτε μουσείο οφείλει να παρέχει σε όλη την κοινωνία ένα χώρο συγκέντρωσης, στον οποίο ο κάθε επισκέπτης θα νιώθει οικία και ασφαλής, θα μπορεί να δράσει, να συμμετάσχει ενεργά, να εκφέρει και να ανταλλάξει τις απόψεις του ελεύθερα, να μπορεί να αντλήσει έμπνευση καθώς και να εμπνεύσει.

Καθώς λοιπόν η εμπλοκή του μουσείου στα κοινωνικά προβλήματα που κατακλύζουν τις σημερινές κοινωνίες καθίσταται αναγκαία εξαιτίας της θέσης που έχει λάβει, δεν μπορεί να παραμένει απομονωμένο από τα γεγονότα. Η δράσεις του οφείλουν να είναι άμεσες προκειμένου να είναι και αποτελεσματικές. Επομένως, η εφαρμογή του ακτιβισμού στο χώρο των μουσείων αποτελεί άμεση ανάγκη, διότι η θέση και η επιρροή που μπορεί να ασκήσει είναι βέβαιο πως μπορεί να βοηθήσει στην υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όχι μόνο. Ο ακτιβισμός στα μουσεία ή αλλιώς μουσειακός ακτιβισμός περιλαμβάνει δράσεις και οργανώσεις οι οποίες αποσκοπούν στην θετική αλλαγή της κοινωνίας και στην δημιουργία ενός καλύτερου τρόπου ζωής για όλους.

Ένας ιδιαίτερα σημαντικός λόγος των κοινωνικών διακρίσεων, αποκλεισμών και οι περιθωριοποιήσεων ο οποίος δεν εμφανίζεται για πρώτη φορά στην εποχή μας είναι η σεξουαλικότητα, η οποία αν και προσωπικό ζήτημα του κάθε ατόμου αποτελεί κοινωνικό και κατακριτέο φαινόμενο. Οι διακριτοί ρόλοι των φύλων υπήρχαν πάντα στην κοινωνία από την προϊστορική εποχή έως τον σύγχρονο κόσμο, στην σημερινή όμως εποχή οι έννοιες του φύλου, της διαφορετικότητας και των διακρίσεων είναι πιο επίκαιρες από ποτέ. Καθημερινά αναδύονται όλα τα παραπάνω ζητήματα και παρατηρείται έντονη αλλαγή στη στάση των ανθρώπων απέναντι στη διαφορετικότητα ως προς τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Έχοντας λοιπόν κατά νου όλα όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως για το ρόλο του μουσείου γίνεται εύκολα αντιληπτό πως το ίδιο καλείται να λάβει άμεσα δράση. Επομένως, το μουσείο έχει την υποχρέωση να πάρει θέση και να βοηθήσει στην σωστή ενημέρωση σχετικά με το θέμα. Παράλληλα, μπορεί να βοηθήσει στην εξάλειψη της κριτικής που ασκείται στα άτομα με διαφορετικές σεξουαλικές προτιμήσεις και απόψεις και να τα εντάξει

ολοκληρωτικά στο χώρο του. Μέσα από τα παραδείγματα αυτού του κεφαλαίου, γίνεται φανερό πως οι τρόποι με τους οποίους το μουσείο μπορεί να συμβάλει στην υπεράσπιση των περιορισμένων ατόμων ποικίλουν.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Ιωαννίδη, Β. (χ.χ.) Μουσεία και κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες. Η περίπτωση ατόμων με ειδικές ανάγκες: προβληματική, δυνατότητες, εφαρμογές.

Καραγιαννάκη, Ο. (2019) Τα Μουσεία και η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα . Μελέτες περίπτωσης (Μεταπτυχιακή εργασία). Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Κύπρος.

Πιτσιάβα, Ε.Μ. (2019). Μουσεία, ετερότητα και κοινωνικές ανάγκες: σύγχρονες εκθεσιακές πρακτικές και κοινωνικοί αγώνες. Μυτιλήνη.

Στενού, Κ., (2020). Διεθνής ημέρα μουσειων 2020: Μουσεία, ποικιλομορφία και κοινωνική συνοχή. Art: Η εφημερίδα των συντακτών, 32

Χατζηχρήστου Δ., (2014). ΣΕΚΣ_Ορισμοί

Black, G. (2009). Το ελκυστικό μουσείο: μουσεία και επισκέπτες. Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.

Ξενόγλωσση

Robert R. Janes and Richard Sandell, Posterity has arrived: The necessary emergence of museum activism. Στο Museum activism (σελ. 1-21)

Sharon, H. , Museums in the age of intolerance. Στο Museum activism (σελ.208-218)

Hollows V., The activist role of museum stuff. Στο Museum activism (σελ. 80-90)

From the modernist museums to the post – modern museums of the 21st century (χ.χ.)

Δικτυογραφία

Beyond the Binary: Gender, Sexuality, Power | Pitt Rivers Museum (χ.χ.). Ανακτήθηκε από <https://www.prm.ox.ac.uk/event/beyond-the-binary>

Desire, love and identity. (χ.χ.). Ανακτήθηκε από <https://www.britishmuseum.org/collection/desire-love-and-identity>

Τι ονειρεύεται ένας ακτιβιστής; | enfo.gr. (χ.χ.). Ανακτήθηκε από <https://enfo.gr/ar2955>

HRE and activism - Manual for Human Rights Education with Young people -
www.coe.int. (χ.χ.) Ανακτήθηκε από <https://www.coe.int/en/web/compass/hre-and-activism>

Revealing Queer | MOHAI (χ.χ.). Ανακτήθηκε από
<https://mohai.org/exhibit/revealing-queer/>

Queer at Sea: Tales from the 2SLGBTQ+ Community | The Maritime Museum of
British Columbia. (χ.χ.). Ανακτήθηκε από <https://mmbc.bc.ca/queer-at-sea>

QUEER: Stories from the NGV Collection | NGV. (χ.χ.). Ανακτήθηκε από
<https://www.ngv.vic.gov.au/exhibition/queer/>

Welle, D. (2007, March 2). «100.000 χρόνια σεξ»: μια έκθεση για τον έρωτα, την
γονιμότητα και το πάθος. Ανακτήθηκε από <https://www.dw.com/el/100000-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CE%B5%CE%BE-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%AD%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%AD%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B3%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BC%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%AC%CE%B8%CE%BF%CF%82/a-2605377>

What is activism? | Activist Handbook. (χ.χ.). Ανακτήθηκε από
<https://activisthandbook.org/theory/what-is-activism>

Απόδοση του νέου ορισμού του Μουσείου στα ελληνικά - ICOM GREECE. (2023, February
26). Ανακτήθηκε από <https://icom-greece.mini.icom.museum/%ce%b1%cf%80%cf%8c%ce%b4%ce%bf%cf%83%ce%b7-%cf%84%ce%bf%cf%85-%ce%bd%ce%ad%ce%bf%cf%85-%ce%bf%cf%81%ce%b9%cf%83%ce%bc%ce%bf%cf%8d-%cf%84%ce%bf%cf%85-%ce%bc%ce%bf%cf%85%cf%83%ce%b5%ce%af%ce%bf%cf%85/>

Γιάννης Βαρελάς Anima I | Μουσείο Μπενάκη. (χ.χ.). Ανακτήθηκε από
https://www.benaki.org/index.php?option=com_events&view=event&id=5964&lang=el

Διακοσάββας, Α. (2019, June 7). Στέγη και LGBTQI+ κοινότητα: Είναι θέμα
παιδείας, αλλά και ευτυχίας. Ανακτήθηκε από <https://www.lifo.gr/lgbtqi/stegi-kai-lgbtqi-koinotita-einai-thema-paideias-alla-kai-eytyhias>

Διεθνής Αμνηστία - Ελληνικό Τμήμα. (χ.χ.). Γίνε Ακτιβιστής. Ανακτήθηκε από
<https://www.amnesty.gr/activist>

Διεθνής Αμνηστία - Ελληνικό Τμήμα. (χ.χ). ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΛΟΑΤΚΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ. Ανακτήθηκε από <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/22359/dikaiomata-tis-loatki-koinotitas>

Μαραγκίδου, Μ. (2019, June 14). Queer, Graysexual, Intersex: Το Λεξικό ΛΟΑΤ+ Όρων. Ανακτήθηκε από <https://www.vice.com/el/article/gy4kpy/queer-graysexual-intersex-to-le3iko-loat-orwn>

Σεξ, προβλήματα και σινεμά 2013 | ΙΜΟΠ. (χ.χ.). Ανακτήθηκε από <https://imop.gr/nea/sex-provlimata-cinema-2013>

Ταυτότητες | Συγκρούσεις | Τέχνη & Τεχνικές | Museum of Cycladic Art. (χ.χ.). Ανακτήθηκε από <https://cycladic.gr/page/tautotites-sigkrousis-techni-techniques>

Athens Museum of queer arts (χ.χ).About. Ανακτήθηκε από <https://amoqa.net/about>

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΣ; | Κοινωνική Καινοτομία – Εφημερίδα Έκφρασης των Πολιτών. (χ.χ). Ανακτήθηκε από <https://www.koinonikikainotomia.gr/%CF%84%CE%B9-%CE%B5%CE%B9%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CE%BF-%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%B2%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%83/>

Τι σημαίνει ο όρος “queer”;. (2018, 03 Μαΐου). Ανακτήθηκε από <https://avmag.gr/ti-simainei-o-orosqueer/>

Φιλοσοφικό Καφενείο | Μουσείο Μπενάκη. (χ.χ.). Ανακτήθηκε από https://www.benaki.org/index.php?option=com_events&view=event&id=949&lang=en
1